

სასამართლოს როლი მხარეთა შეჯიბრებითობის პროცესში

ლელა არხოშაშვილი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის
სამართლის სკოლის დოქტორანტი, ადვოკატი

საკვანძო სიტყვები:

სასამართლო, შეჯიბრებითობა, მხარეები

1997 წლის 14 ნოემბერს მიიღეს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, რომელიც ამოქმედდა 1999 წლის 15 მაისიდან. ამ კოდექსს საფუძვლად უდევს დისპოზიციურობის და შეჯიბრებითობის პრინციპი. სასამართლო პრაქტიკის გათვალისწინებით, კოდექსმა ბევრჯერ განიცადა ცვლილება. თავდაპირველად ზოგიერთი მხარე იმის გამო, რომ ახალი იყო შეჯიბრებითობის პრინციპი და არ იყო შეჩვეული, ისევ ინკვიზიციურობას და სასამართლოსაგან მეტ პასუხისმგებლობას მოითხოვდა მტკიცებულებათა შეგროვებაში. მაგრამ დროთა განმავლობაში დარწმუნდნენ, რომ დისპოზიციურობის და შეჯიბრებითობის პრინციპი გაცილებით უკეთესია, რადგან მხარის მიერ მოსამართლის დადანაშაულება მიკერძოებაში, ფაქტობრივად, გამორიცხულია.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ზოგადი ნაწილის დებულებები ეხება ადამიანის უფლებას, სასამართლოს გზით დაიცვას თავისი დარღვეული უფლებები ან კანონით გათვალისწინებული ინტერესები. „სამართალწარმოება მიმდინარეობს შეჯიბრებითობის საფუძველზე. მხარეები სარგებლობენ თანაბარი უფლებებითა და შესაძლებლობებით, დაასაბუთონ თავიანთი მოთხოვნები, უარყონ ან გააქარწყლონ მეორე მხარის მიერ წამოყენებული მოთხოვნები, მოსაზრებები თუ მტკიცებულებები. მხარეები თვითონვე განსაზღვრავენ, თუ რომელი ფაქტები უნდა

დაედოს საფუძვლად მათს მოთხოვნებს ან რომელი მტკიცებულებებით უნდა დაადასტურონ ეს ფაქტები.“

მეოთხე მუხლის პირველი ნაწილის ეს დათქმა ნათლად გადმოსცემს შეჯიბრებითობის არსს, რომ მხოლოდ მხარეთა ნებაზე დამოკიდებული მათი უფლებების დაცვის გარანტიები. მათ ვერაფერს აძულებს, მიმართონ სასამართლოს დარღვეული უფლებების დასაცავად ან საქმის განხილვის ეტაპზე წარმოადგინონ რაიმე სახის მტკიცებულებები. სასამართლოს არა აქვს უფლება, თვითონ დაიწყოს იმ ფაქტობრივი გარემოებების დადგენა, რომლებსაც მოთხოვნა ან მოწინააღმდეგე მხარის უფლებები ემყარება [1-34]¹.

მე-4 მუხლის მე-2 ნაწილში ლაპარაკია სასამართლოს ინიციატივაზე მტკიცების პროცესში, მაგრამ სასამართლოს შეუძლია, გამოიჩინოს ინიციატივა იმ ფარგლებში, რა ფარგლებშიც ამას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს. მაგალითად, სასამართლოს შეუძლია, შესთავაზოს მხარეებს, წარმოადგინონ დამატებითი მტკიცებულებები, გამოითხოვოს მტკიცებულებები მხარეთა შუამდგომლობით (103-ე და 203-ე მუხლი); სასამართლოზე დამოკიდებული, რომელი მტკიცებულება მიიღოს და რომელი არ მიიღოს (104-ე მუხლი); სასამართლოს თავისი ინიციატივით შეუძლია დაადგინოს აგრეთვე ნივთიერი და წერილობითი მტკიცებულებების ადგილზე დათვალეირება (120-ე მუხლი), დანიშნოს ექსპერტიზა (162-ე მუხლი) და ა.შ. [2-9]².

თენგიზ ლილუაშვილს და ვალერი ხრუსტალს განმარტებული აქვთ „სასამართლოს ინიციატივა“, რომელიც შემოიფარგლება მხოლოდ სასამართლოს უფლებით, შესთავაზოს მხარეებს დამატებითი მტკიცებულებების წარმოდგენა, მხარეთა შუამდგომლობით მტკიცებულებების გამოთხოვა და ა.შ. ასე უნდა იყოს გააზრებული „სასამართლოს ინიციატივა“, წინააღმდეგ შემთხვევაში, სასამართლოს ხარვეზით შეიძლება მხარეს გაუჩნდეს ეჭვი,

რომ სასამართლო პირადად, პირდაპირ ან არაპირდაპირ დაინტერესებულია საქმის შედეგით.

საინტერესო მოსაზრება აქვს გამოთქმული თეიმურაზ თოდრიას ნაშრომში „ფაქტობრივი გარემოებების მნიშვნელობა საკასაციო სასამართლოში“. ეხება რა მტკიცების ტვირთის განაწილების საკითხს, ყურადღებას ამახვილებს სასამართლო პრაქტიკაზე - შესაძლებელია თუ არა, სასამართლომ გარკვეული ფაქტის დასადასტურებლად მოითხოვოს მტკიცებულების წარმოდგენა. რა თქმა უნდა, მხარეები თვითონ უთითებენ ფაქტებზე, რომელთა დადასტურებაც მათ სურთ და თვითონვე განსაზღვრავენ, თუ რომელი მტკიცებულებებით უნდა დადასტურდეს ეს ფაქტები, რაც წარმოადგენს მხარეთა შეჯიბრებითობის არსს, მაგრამ სასამართლოს ყოველთვის სწორად არ ესმის ეს პრინციპი. აქედან გამომდინარე, ისმის შემდეგი კითხვა: იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო მოითხოვს მხარის მიერ მითითებული ფაქტის დასადასტურებლად კონკრეტულ მტკიცებულებას, ხომ არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლო უხეშად ერევა მტკიცების ტვირთის განაწილებაში“ [3-307]³.

სსკ მე-4 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, „საქმის გარემოებათა გასარკვევად სასამართლოს შეუძლია თავისი ინიციატივით მიმართოს ამ კოდექსში გათვალისწინებულ ღონისძიებებს“. რა შინაარსის შეიძლება იყოს ეს ღონისძიებები?

პირველ რიგში, მიზანშეწონილია შევხებით მტკიცების საგნის, ანუ გადაწყვეტილებისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტების წრის ზუსტად და სრულად განსაზღვრის საკითხს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მტკიცების საგანს, ანუ იმ ფაქტების წრეს, რომლებსაც აქვს მნიშვნელობა საქმის სწორად გადაწყვეტისათვის, განსაზღვრავენ თვითონ მხარეები (სსკ მე-4 მუხლი). ეს იმას ნიშნავს, რომ მხოლოდ ფაქტები, რომლებზეც მიუთითებენ მხარეები, შეიძლება საფუძვლად დაედოს გადაწყვეტილებას. იბადება კითხვა: შეუძლია თუ არა სასამართლოს თავისი ინიციატივით შეიტანოს მტკიცების საგანში და საფუძვლად დაუდოს გადაწყვეტილებას

1 ბოლინგი ჰ., ჭანტურია ლ., სამოქალაქო საქმეებზე სასამართლო გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდოლოგია გვ. 34.
2 ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ., 2007. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი გვ. 9.

3 თოდრია თ., 2011. ფაქტობრივი გარემოებების მნიშვნელობა საკასაციო სასამართლოში გვ. 307.

ფაქტები, რომლებზეც მხარეები არ მიუთითებენ? არა, არ შეიძლება!

ფაქტებზე თვითონ მხარეებმა უნდა მიუთითონ. სასამართლოს შეუძლია, მხოლოდ მხარეთა გამოკითხვისა და შეკითხვების მიცემის გზით ხელი შეუწყოს გადაწყვეტილებისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტების სრულად და ზუსტად გამოვლენა-განსაზღვრას [4-91-93]⁴.

თეიმურაზ თოდრია თავის სადისერტაციო ნაშრომში მიუთითებს, რომ მხარეთა შეჯიბრებითობის მართვაში სასამართლოს აქტიურობა უნდა გამოიხატოს სწორად დასმულ კითხვებში, რომლებიც უკავშირდება საქმისათვის მნიშვნელოვან ფაქტობრივ გარემოებებს. სასამართლომ უნდა გამოკვეთოს უდავო ფაქტები და განსაზღვროს ფაქტები, რომლებიც შეადგენს მტკიცების საგანს; მან უნდა დააზუსტოს, თუ როგორ აპირებენ ამ ფაქტების დამტკიცებას მხარეები. [5-311-312]⁵.

თენგიზ ლილუაშვილი საუბრობს რა მატერიალურ შესაგებელზე, ყურადღებას ამახვილებს სასამართლოს როლზე, რომ სასამართლოს არ აქვს უფლება, თავისი ინიციატივით წამოაყენოს ფაქტები („აღძრას შესაგებელი“), რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიოს სარჩელზე უარის თქმა. გამონაკლისს ამ თვალსაზრისით წარმოადგენს ფაქტები, რომლებიც მიუთითებს იმაზე, რომ გარიგება არღვევს კანონით დადგენილ აკრძალვებს, ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს ან ზნეობას, დადებულია ქმედუნარო პირის მიერ. ცხადია, რომ ასეთ შემთხვევაში სასამართლომ უნდა გამოიჩინოს განსაკუთრებული სიფრთხილე, რათა მისმა ინიციატივამარგამოიწვიოს დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპების დარღვევა, მხარეთა უფლებების შელახვა. სასამართლოს ინიციატივის ფარგლების განსაზღვრის კრიტერიუმი შეიძლება იყოს ერთი: კანონისმიერი აკრძალვების დარღვევა, გარიგებათა ბათილობა კანონის ძალით და შეცილების გარეშე [6-312-313]⁶.

4 ლილუაშვილი თ., ლილუაშვილი გ., ხრუსტალი ვ., ზურაბ ძლიერიშვილი ზ., 2014. სამოქალაქო საპროცესო სამართალი I ნაწილი, გვ. 91-93).

5 თოდრია თ., 2010. ფაქტობრივი გარემოებების მნიშვნელობა საკასაციო სასამართლოში თბილისი. სადისერტაციო ნაშრომი 311-312.

6 თოდრია თ., 2010. ფაქტობრივი გარემოებების

ჩვენი პოზიცია გამოხატულია 102-ე მუხლის პირველ ნაწილში, რომ „თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს.“ ასევე, 103-ე მუხლის პირველ და მეორე ნაწილში „მტკიცებულებებს სასამართლოს წარუდგენენ მხარეები“, „თუ მხარეებმა ამა თუ იმ მიზეზით ვერ შეძლეს მტკიცებულებების უშუალოდ მიღება და სასამართლოში წარდგენა, მხარეთა შუამდგომლობით სასამართლოს შეუძლია, თვითონ გამოითხოვოს მტკიცებულებები, ვისთანაც უნდა იყოს ისინი.“ აღნიშნული მუხლები გამორიცხავს სასამართლოს უფლებას, თავისი შეხედულებით მოიძიოს მტკიცებულებები.

უზენაესმა სასამართლომ 2011 წლის 8 დეკემბერს №ას-1656-1644-2011 საქმეზე გააკეთა განმარტება მტკიცების ტვირთთან დაკავშირებით.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 83-ე მუხლით ამომწურავადაა რეგლამენტირებული მხარის საპროცესო უფლებები და აღნიშნულია მის მიერ მტკიცებულებათა წარდგენის აუცილებლობის თაობაზე. უფრო მეტიც, ამავე კოდექსის 102-ე მუხლის პირველი და მე-3 ნაწილებით განსაზღვრულია მტკიცების სტანდარტი და დადგენილია მხარეთა შორის მოთხოვნის საფუძვლიანობის მტკიცების განაწილების წესი. კანონის დასახელებული ნორმების თანახმად, თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს. საქმის გარემოებები, რომლებიც „კანონის თანახმად, უნდა დადასტურდეს გარკვეული სახის მტკიცებულებებით, არ შეიძლება დადასტურდეს სხვა სახის მტკიცებულებებით. კანონმდებლის მითითებანი ემყარება მხარეთა თანასწორობის პრინციპს, რადგანაც შეჯიბრებით სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ფარგლებში სასამართლო მხოლოდ მხარის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულებების ფარგლებში ადგენს ფაქტებს და ახდენს მათს სამართლებრივ შეფასებას. აღნიშნულის გათვალისწინებით, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მხარე კანონის საფუძველზე გათავისუფლებული

მნიშვნელობა საკასაციო სასამართლოში თბილისი. სადისერტაციო ნაშრომი 311-312.

სასამართლო ხარჯების გადახდისაგან, ეს სწორედ მოდავე სუბიექტის მტკიცების ტვირთია, რომელიც ვალდებულია, უტყუარი მტკიცებულებით დაადასტუროს სასამართლოს წინაშე ზემოაღნიშნული. სააპელაციო სასამართლო, მსგავსად პირველი ინსტანციისა თუ საკასაციო სასამართლოსი, საჩივრის წარმოებაში მიღებისას, თუ მას არ ერთვის შესაბამისი მტკიცებულება, ვალდებულია, მხოლოდ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 46-ე მუხლის ფარგლებში შეამოწმოს, ხომ არ არის სახეზე მხარის სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან გათავისუფლების კანონით გათვალისწინებული ისეთი წინაპირობა, რომელიც შესაბამისი მტკიცებულების წარდგენას არ მოითხოვს და დავის არსიდან გამომდინარეობს (მაგალითად, დანაშაულით მიყენებული მატერიალური ზიანი, ალიმენტი და სხვა), ასეთის არარსებობის შემთხვევაში საქმის განმხილველი სასამართლო არაა უფლებამოსილი, საკუთარი ინიციატივით გამოითხოვოს მტკიცებულებები და ამ გზით დაადგინოს ესა თუ ის გარემოება [7-252]⁷.

135-ე მუხლის მიხედვით, სასამართლოს შეხედულებაზეა დამოკიდებული საბუთის ასლისათვის მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მინიჭება. თუმცა, აღნიშნული მუხლის მიხედვით, პირი შეიძლება განთავისუფლდეს დედნის წარდგენისაგან მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დაამტკიცებს, რომ ასეთი საბუთის წარდგენა გარკვეული მიზეზით, რომელსაც სასამართლო საფუძვლიანად მიიჩნევს, შეუძლებელია.

სასამართლოს ინიციატივა წარდგენილ წერილობით მტკიცებულებათა ნამდვილობის შესამოწმებლად, 137-ე მუხლის თანახმად, სწორად მიგვაჩნია. ვფიქრობთ, მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა ჰქონდეს სასამართლოს უფლება, თუ მხარის შუამდგომლობა არ იქნება, თვითონ, თავისი შეხედულებით, შეამოწმოს საბუთის ნამდვილობა, რისთვისაც შეუძლია დანიშნოს ექსპერტიზა, მოითხოვოს დამატებითი მტკიცებულებების წარმოდგენა ან გამოითხოვოს სხვა მტკიცებულებები. ასევე,

საოჯახო ურთიერთობიდან წარმოშობილ დავებთან დაკავშირებით, როდესაც საქმე ეხება ბავშვის ინტერესებს, სასამართლომ თავისი შეხედულებით უნდა გამოითხოვოს მტკიცებულებები.

სსსკ 147-ე მუხლში ჩამოთვლილია მოწმის დაკითხვის საფუძვლები მის ადგილ-სამყოფელზე, თუ ა) ავადმყოფობის, მოხუცებულობის, ინვალიდობის ან სხვა საპატიო მიზეზით მას არ შეუძლია გამოცხადდეს სასამართლოში; ბ) საქმის გარემოებათა მიხედვით მისი ადგილზე დაკითხვა უფრო მიზანშეწონილია; გ) უნდა დაიკითხოს რამდენიმე მოწმე, რომლებიც ერთ ადგილას ცხოვრობენ და მათი სასამართლოში გამოცხადება და დაკითხვა დაკავშირებული იქნებოდა დიდ ხარჯებთან; 147-ე მუხლის „დ“ პუნქტი განსაზღვრავს მოწმის დაკითხვას სხვა შემთხვევებში სასამართლოს შეხედულებისამებრ. აქაც სასამართლოს აქვს უფლება, გადაწყვიტოს, დაკითხოს თუ არა მოწმე.

სხვადასხვა მოსაზრება არსებობს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული შეკიბრებითობის პრინციპსა და სასამართლოს ინიციატივასთან დაკავშირებით. შ. ქურდაძის აზრით, ზოგიერთ პროცესუალურ საკითხში სასამართლო მაინც მტკიცებულებების შეგროვების სუბიექტად რჩება (მაგალითად, თავისი ინიციატივით განჩინებით შეუძლია დანიშნოს სასამართლო ექსპერტიზა, საოჯახო საქმეებზე თავისი ინიციატივით გამოითხოვოს მტკიცებულებები), დანარჩენ შემთხვევებში კი მოსამართლეს მხოლოდ მხარეებისთვის მტკიცებულებების შეგროვებაში დახმარების აღმოჩენა შეუძლია [8]⁸.

სასამართლო აქტიურად არ უნდა ჩაერიოს მტკიცებულებათა მოძიებაში, იგი უნდა დაეხმაროს მხარეებს იმ შემთხვევაში, თუ ისინი გარკვეული მიზეზების გამო, თვითონ ვერ შეძლებენ მტკიცებულებების მოძიებას და აღნიშნულის მოთხოვნით შუამდგომლობით მიმართავენ სასამართლოს.

სასამართლოს შეთავაზება მხარეებისათვის

7 ნაჭყეია ა., 2011. სამოქალაქო სამართლებრივი ნორმების განმარტებები უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში 2000-2013 გვ. 252 საქმე № ას-1656-1644-2011 8 დეკემბერი, ქ. თბილისი www.library.court.ge სამართლის ელექტრონული ბიბლიოთეკა.

8 ქურდაძე შ., 2010. საპროცესო მოქმედების შესრულების თავისებურება სამოქალაქო სამართალწარმოებაში თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტი სამეცნიერო შრომების კრებული.

დამატებითი მტკიცებულებების წარმოსადგენად, მხარეთა შუამდგომლობით მტკიცებულებათა გამოთხოვა, მტკიცებულების მიღება ან მიუღებლობა, მტკიცებულების ადგილზე დათვალიერების გადაწყვეტილების მიღება, ექსპერტიზის დანიშვნა, საოჯახო საქმეთა განხილვის დროს დასადგენ გარემოებათა წრის განსაზღვრა და მხარეთა ახსნა-განმარტების შემდეგ იმ მტკიცებულებების გამოთხოვა, მხარეებს თავის დროზე რომ არ მიუთითებათ - ეს არის ის ძირითადი ჩამონათვალი, როდესაც სასამართლოს შეუძლია ინიციატივა გამოიჩინოს მტკიცების პროცესში (103-ე მ, 203-ე მ, 104-ე მ, 120-ე მ, 162-ე მ, 354-ე მ).

სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობაში სხვადასხვაგვარადაა დარეგულირებული სასამართლოს როლი შეჯიბრებითობის პრინციპთან მიმართებით.

ინკვიზიციურობის პრინციპის მატარებელია ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 64-ე მუხლი, რომლის თანახმად სასამართლოს შეუძლია, თუ ჩათვლის საჭიროდ, „გამოიძიოს და შეაგროვოს“ მტკიცებულებები. 72-ე მუხლის თანახმად, მხოლოდ სასამართლო მიმართავს „საექსპერტო დაწესებულებას“, რომელიც ნიშნავს ექსპერტს.

ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მიდგომის სრულ საწინააღმდეგოს წარმოადგენს დანიის საპროცესო კანონმდებლობა, სადაც მოსამართლე პასიურია სასამართლოში საქმის განხილვის დროს. ეს შეეხება როგორც სისხლის სამართლის, ასევე, სამოქალაქო სამართლის საქმეებს.

კონტინენტური ევროპისა და პრეცედენტური სამართლის ქვეყნების სამოქალაქო საპროცესო კოდექსებში ინკვიზიციურობის

პრინციპი გამოიხატება იმაში, რომ სასამართლო ექსპერტს ნიშნავს თუ მოწმეს იწვევს როგორც მხარეთა შუამდგომლობით, ასევე თავისი ინიციატივით. ალსანიშნავია, რომ პრეცედენტული სამართლის სიტემაში სასამართლო არ არის შეზღუდული მტკიცებულების შესახებ წესებით, რაც პირდაპირ არის გათვალისწინებული, მაგალითად, აშშ მტკიცებულების შესახებ ფედერალური წესების 104-ე წესში. ერთადერთი, რითაც იზღუდება სასამართლო, არის მოწმის პრივილეგიები. მსგავსი თავისუფლება ფართო ასპარეზს აძლევს სასამართლოს სამართალშემოქმედებისათვის.

საერთო სამართალი სასამართლო პროცესს უყურებს, როგორც თავისებურ ტურნირს, რომელშიც მოსამართლე არბიტრის როლს ასრულებს. თითოეულმა მხარემ უნდა წარმოადგინოს თავისი მტკიცებულებანი [9-25]⁹.

⁹ გაგუა ი., მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილება ინგლისის სამოქალაქო საპროცესო სამართალში გვ.25 იხ. მართლმსაჯულება და კანონი #4/27.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია matsne.gov.ge
2. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი matsne.gov.ge

THE COURT'S ROLE IN THE ADVERSIAL PROCESS BETWEEN THE PARTIES

Leila Arkhoshashvili

*PhD candidate of the Grigol Robakidze University's
Law School, Lawyer*

RESUME

KEY WORDS:

Court, adversarial, parties

The legal proceedings are conducted based on adversarial principles. The second paragraph of the Article 4 of the Criminal Procedure Code of Georgia contradicts to the adversarial principle. This paragraph gives the right to the court to resort to measures on its own initiative under the Criminal Procedure Code of Georgia. Our position is stated in the first paragraph of the Article 102 that each party shall prove the circumstances upon which it bases its claim or response, and also in the first and second paragraphs of the Article 103 that the Parties shall submit evidence to a court. These paragraphs exclude the court's possibility to request the evidence on its own initiative. The court's initiative to check authenticity of the submitted written evidence accordingly to Article 137, we consider correct. We reckon that only in this case the court should have the right to check authenticity of documents. And, also in connection to the family matters, when a case concerns a child's interests, a court shall request the evidence on its own initiative.

In accordance to the Common law, a judge plays the role of arbitrator. The Parties shall submit the evidence.

NOTES:

1. Bolling H., Chanturia L., The methods of taking desitions in civil law, p.34. (GEO)
2. Liluashvili T., Khrustali V., 2007. The comments to the Civil Procedure Code of Georgia. (GEO)
3. Todria T., 2011. the meaning of the factual circustances in the court of Cassation, p. 307. (GEO)
4. Liluashvili T., Liluashvili G., Khrustali V., Dzierishvili Z., 2014. The Civil Procedure Law, Part I, p.p. 91-93. (GEO)
5. Todria T., 2010. The meaning of the factual circumstances in the court of Cassation, Tbilisi. The dissertation, p.p. 311-312. (GEO)
6. Todria T., 2010. The meaning of the factual circumstances in the court of Cassation, Tbilisi. The dissertation, p.p. 311-312. (GEO)
7. Nachkebia A., 2011. The determination of the civil norms in the Supreme court's practice 2000-2013. p. 252, Case № სს-1656-1644-2011 8 December, Tbilisi, www.library.court.ge, the legal digital library. (GEO)
8. Kurdadze Sh., 2010. The particularity of the execution of procedural actions in the civil proceedings, Economic Relations Tbilisi State University, Collection of scientific works. (GEO)
9. Gagua I., The distribution of the burden of proof between the parties under the Civil Procedure Law of England, p.25, Justice and Law №4/27. (GEO)

BIBLIOGRAPHY:

1. The Constitution of Georgia matsne.gov.ge. (GEO)
2. The Civil Procedure Code of Georgia matsne.gov.ge. (GEO)